

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Názov práce: *Kníže Karel I. z Lichtenštejna 1569–1627. Finance – majetek – politika*

Autor práce: PhDr. Marek Vařeka, Ph.D.

Odbor HIK: história

Oponent: Prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

Pracovisko oponenta Univerzita Pardubice

Zvolené téma odpovídá dlouhodobému badatelskému zájmu Dr. Vařeky, který je zaměřen jednak na dějiny rodu Lichtenštejnů v širším historickém kontextu (včetně vztahu k dalším moravským a evropským šlechtickým rodům), jednak na problematiku hospodářských dějin raného novověku. V těchto oblastech dosáhl již autor významných publikačních výsledků, které byly pozitivně akceptovány domácí i zahraniční odbornou veřejností. Autorův záměr zpracovat vědeckou monografii, týkající se osobnosti Karla z Lichtenštejna (1569-1627), je tedy logický a představuje završení jedné z dlouholetých částí jeho historických výzkumů.

Toto téma je pro české prostředí mimořádně aktuální jednak s ohledem na změny interpretačních paradigmat, které probíhají od devadesátých let 20. století a které otvírají větší zájem o historický význam šlechty habsburské monarchie doby pobělohorské a barokní, jednak s ohledem na význam peněžních toků, úvěru, defraudací a dalších otázek, spojených s finančním zázemím politického života a jeho mocenských projevů.

Za svůj cíl si autor stanovil podat pokud možno komplexní interpretaci historického významu Karla z Lichtenštejna, viděnou zorným úhlem jeho finanční politiky, a to na základě výzkumu pramenů účetní povahy. Tedy informačních zdrojů, které historici raného novověku využívají jen v omezené míře. To je dáno jednak tím, že pramenů účetní povahy je z této doby dochováno poměrně velké množství a je obtížné se v nich orientovat, jednak tím, že málokterý z historiků, zabývajících se tímto obdobím z hlediska soudobé politiky, kultury či konfesijního vývoje, se vůbec vyzná v poměrně složitých finančních systémech tehdejší doby či konkrétních formách finančních operací, se kterými se v té době v pramenech běžně setkáváme (hotovostní platby v mincích, obchodovatelné úročené dluhopisy, zástavy pozemkového majetku apod.). Autor měl v daném případě tu výhodu, že může kombinovat znalost pramenů hmotných (jako dlouholetý muzejní pracovník) s nadstandardním přístupem k pramenům písemným, který získal mimo jiné i díky svému působení v česko-lichtenštejnské komisi. Měl tak možnost pracovat s archivními prameny, které dosud nebyly badatelsky prakticky využity, a mohl tak upozornit na jejich význam i pro tak komplikovaný žánr, jakým je osobní biografie významné historické osobnosti. To je zřejmé i z mimořádně obsáhlé obrazové přílohy knihy, do které autor mohl zařadit

(vedle další dokumentace, pořizované v rámci výustního terénního i dalších výzkumu) i cenné a v českém prostředí málo známé obrazové či heraldické prameny z lichtenštejnských sbírek.

Ve své knize tak M. Vařeka přináší dosud neznámý pohled na Karla z Lichtenštejna jako finančníka, bankéře a peněžního spekulanta, který dokázal využít rychlých změn na politické scéně habsburské monarchie první čtvrtiny 17. století ke svému mimořádnému obohacení a posílení své osobní politické moci. Tento cíl autor naplnil, i když pochopitelně nemohl (ani v práci tak značného rozsahu) v rovnocenné míře zohlednit všechny aspekty tehdejšího společenského života, kultury či náboženských otázek, do kterých Karel z Lichtenštejna také aktivně zasahoval. Hlavní přínos publikace spočívá právě v otevření úplně nového a dosud ve starší literatuře prakticky neznámého finančního zázemí, které autor opřel o vlastní původní archivní výzkum. Do knihy tak mohl zařadit poměrně velké množství faktografických údajů, týkajících se tehdejších finančních operací a úvěrových aktivit, které pochopitelně budou předmětem dalších analýz jak ze strany samotného autora, tak i ze strany dalších domácích i zahraničních historiků hospodářských dějin.

To je zřejmé i z publikovaných recenzních ohlasů, které se objevily v českém i zahraničním odborném tisku již krátce po publikování této práce. Reakce jsou pozitivní, s tím že každý z recenzentů obvykle ještě navrhuje, co dalšího by bylo možné k danému tématu doplnit. To je podle mého názoru poměrně jednoznačný doklad o významném přínosu tohoto díla, které sice ve všech detailech není vyváženým pohledem na osobnost Karla z Lichtenštejna, ale je výrazně inspirativní i pro historiky, kteří se hospodářskými dějinami vůbec nezabývají a jsou soustředěni na zcela odlišné aspekty tehdejší společnosti. S ohledem na časový stress, který zřejmě autora provázel v závěrečné fázi přípravy knihy, zůstalo v textu jisté množství typografických nedostatků (překlepů) či formulačních nepřesností, které bude možné snadno odstranit při případném dalším vydání knihy, stejně jako doplnění některých dílčích publikací, jejichž výsledky je možné pro interpretaci významu Karla z Lichtenštejna také využít. Ty se však z větší části netýkají oblasti hlavního Vařekova přínosu, kterým je využití pramenů účetní povahy.

Vzhledem k charakteru pramenů, se kterými M. Vařeka pracoval, musel při obsahové analýze volit vlastní metodické postupy. Vařekova práce s účetní dokumentací se tak může jevit jako shrnutí velkého množství faktografických dat, nicméně to je v případě výzkumu hospodářských dějin běžný postup. Interpretace v daném případě vyžaduje užití exaktnějších statistických metod. K plnému docenění přínosu této části Vařekova publikovaného výzkumu však dojde až ve fázi, kdy budeme mít k dispozici dostatečně robustní srovnávací základnu (údaje o finančním zázemí dalších významných finančníků a vojenských podnikatelů té doby; údaje o souhrnné výši rozpočtu panovnického dvora v té době apod.), ze které teprve vynikne zcela mimořádný rozsah Lichtenštejnových finančních aktivit.

Nejvýraznějšího ohlasu se Vařekova kniha dočkala v rakouském a německém prostředí, kde na složitost účetních pramenů a jejich význam pro interpretaci dějinné role Karla z Lichtenštejna již dříve stručně (a na základě znalosti jiných zdrojů, než jaké měl k dispozici M. Vařeka) upozornil významný vídeňský historik profesor Thomas Winkelbauer. Německou verzi autorova shrnutí jeho pramenných výzkumů dané problematiky v širším kontextu hospodářské strategie rodu Lichtenštejnů (pod názvem „Die Wirtschaftsstrategie des Hauses Liechtenstein im Laufe der Jahrhunderte: Vom Mittelalter bis 1627“) vydává v letošním roce (2026) německé nakladatelství ve Frankfurtu nad Mohanem.

Pro další vývoj zkoumané problematiky vidím jako aktuální dvě širší oblasti, ke kterým by bylo žádoucí se podrobněji vyjádřit. Jednou je otázka fyzické podoby tehdejších platidel, která Karel z Lichtenštejna podstatně ovlivňoval v průběhu dvacátých let 17. století nejen jako český místodržící (vydávající svým jménem mincovní mandáty pro celou zemi) a jako jeden z hlavních členů mincovního konsorcia (produkujícího inflační mince), ale také jako přímý emitent vlastních peněz (mincí) jako vévoda opavský. Druhou otázkou je úloha Karla z Lichtenštejna v rámci konfiskačního procesu v Čechách v letech 1620-1623, tj. do jaké míry sám tento proces inicioval a ovlivňoval a jaké finanční nástroje v té době využíval ke koncentraci pozemkového majetku svého, svých příbuzných a politických spojenců.

Knihu M. Vařeky považuji přes dílčí výhrady k formální struktuře, dílčím interpretacím a podcenění závěrečné redakční přípravy za významný přínos české i středoevropské historiografie a doporučuji její akceptování jako práci habilitační.

Závěrečné hodnotenie

Habilitačnú prácu *Kníže Karel I. z Lichtenštejna 1569–1627. Finance – majetek – politika* autora PhDr. Mareka Vařeku, Ph.D. **odporúčam** prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe a habilitačnej prednáške **odporúčam** udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore habilitačného konania a inauguračného konania **história**.

V Pardubicích 31. května 2026

Petr Vorel, prof. PhDr., CSc.